

บทที่ 5

สภาพปัญหาของการนำบทบัญญัติว่าด้วยกฎหมายตัวเงินมาใช้บังคับกับบัตรเงินฝาก เพื่อให้บัตรเงินฝากเป็นตราสารเปลี่ยนมือ และแนวทางแก้ไข

5.1 ปัญหาเกี่ยวกับการเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย

คุณลักษณะของความเป็นผู้ทรงตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แตกต่างจากผู้ทรงตามหลักกฎหมายตราสารเปลี่ยนมือ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องวิเคราะห์ว่าสมควรที่ประเทศไทยจะต้องแก้ไขบทกฎหมายในเรื่องความเป็นผู้ทรงในบัตรเงินฝากให้สอดคล้องกับหลักกฎหมายสากลเรื่องตราสารเปลี่ยนมือหรือไม่

จากการศึกษาผู้เขียนพบว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติถึงความเป็นผู้ทรงไว้ในมาตรา 904 และ 905 แต่เมื่อพิจารณาถึงบทบัญญัติในมาตราอื่นๆ ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ประกอบด้วยพบว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มีบทบัญญัติเกี่ยวกับผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายไว้ดังต่อไปนี้

1. บัตรเงินฝากต้องมีรายการครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนด คือ คำบอกชื่อว่าเป็นบัตรเงินฝาก, ชื่อธนาคารพาณิชย์หรือบริษัทเงินทุนผู้ออกบัตรเงินฝาก, วันที่ออกบัตรเงินฝาก, จังหวัดที่ออกบัตรเงินฝาก, ข้อตกลงอันปราศจากเงื่อนไขว่าจะจ่ายเงินเป็นจำนวนหนึ่งที่แน่นอนพร้อมด้วยดอกเบี้ย, วันถึงกำหนดจ่ายเงิน, สถานที่จ่ายเงิน, ชื่อของผู้ฝากเงินหรือคำจัดแจ้งว่าให้จ่ายเงินแก่ผู้ถือ และลายมือชื่อผู้มีอำนาจลงนามแทนธนาคารพาณิชย์หรือบริษัทเงินทุนผู้ออกบัตรเงินฝาก (พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 มาตรา 9 ตี และพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 มาตรา 27 ทวิ) ซึ่งหากตราสารมีรายการขาดตกบกพร่องไปจากที่กฎหมายกำหนดแม้เพียงรายการเดียวตราสารนั้นย่อมไม่สมบูรณ์เป็นบัตรเงินฝาก ทำให้ผู้ถือหรือครอบครองตราสารไม่ใช่ผู้ทรง ไม่มีสิทธิต่างๆ ตามตราสาร ไม่มีสิทธิเรียกให้บุคคลผู้ลงลายมือชื่อในบัตรเงินฝากรับผิดชอบได้ การที่บัตรเงินฝากต้องมีรายการครบถ้วนเป็นหลักเดียวกับเรื่องตัวเงิน เช่น หากจะตัวแลกเงินต้องมีรายการครบถ้วนตามที่

บัญญัติไว้ในมาตรา 909 หากจะเป็นตัวสัญญาใช้เงินต้องมีรายการครบถ้วนตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 983 หรือหากจะเป็นเช็คก็ต้องมีรายการครบถ้วนตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 988 ซึ่งหากตราสารใดมีรายการขาดตกบกพร่องไปจากที่ระบุไว้ย่อมไม่สมบูรณ์เป็นตัวแลกเปลี่ยน ตัวสัญญาใช้เงิน หรือเช็คแล้วแต่กรณี

นอกจากนี้บัตรเงินฝากต้องอยู่ในสภาพที่ถูกต้อง เห็นได้จากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 905 วรรคแรกที่บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับมาตรา 1008 บุคคลใดผู้ได้ตัวไว้ในความครอบครอง... ท่านให้ถือว่าเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย...” ซึ่งมาตรา 1008 เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับตัวเงินที่มีลายมือชื่อปลอมหรือลายมือชื่อที่ลงไว้โดยบุคคลซึ่งถูกอ้างเป็นเจ้าของลายมือชื่อมิได้มอบอำนาจให้ลงด้วย ดังนี้หากบัตรเงินฝากมีลายมือชื่อที่สลักหลังเป็นลายมือชื่อปลอมหรือลายมือชื่อที่ลงไว้โดยปราศจากอำนาจแล้วย่อมถือว่าการสลักหลังขาดสาย ผู้ใดจะอ้างอิงลายมือชื่อปลอมหรือลายมือชื่อที่ลงไว้โดยปราศจากอำนาจไม่ได้ เท่ากับว่าผู้ที่ครอบครองบัตรเงินฝากไม่ใช่ผู้ทรง หรือหากบัตรเงินฝากนั้นมีการสลักหลังไม่ถูกต้องตามวิธีการสลักหลัง (มาตรา 919) หรือมีข้อความที่ผู้ออกบัตรเขียนไว้ว่า “เปลี่ยนมือไม่ได้” ไว้ที่ด้านหน้าของบัตรเงินฝาก แต่ยังคงมีการสลักหลังโอนกันต่อไป (มาตรา 917 วรรคสอง) ผู้ที่มีตราสารอยู่ในความครอบครองไม่เป็นผู้ทรง

2. ผู้ทรงบัตรเงินฝากต้องสุจริตคือต้องไม่รู้ถึงข้อเท็จจริงของผู้ที่โอนบัตรเงินฝากให้ ตนว่าเขาไม่มีสิทธิหรือมีสิทธิบกพร่องอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น เป็นหนี้ที่ผิดกฎหมายหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ดังจะเห็นได้จากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 916 ที่บัญญัติให้ความคุ้มครองผู้รับโอนที่สุจริตเท่านั้น หากผู้รับโอนไม่สุจริตกระทำการคบคิดกันฉ้อฉลกับผู้โอน กฎหมายก็ไม่ให้ความคุ้มครอง และหากเป็นบัตรเงินฝากชนิดระบุชื่อ นอกจากผู้รับโอนจะต้องสุจริตแล้ว มาตรา 905 วรรคแรกยังกำหนดให้ผู้ที่จะเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายต้องเป็นผู้ที่แสดงให้ปรากฏสิทธิด้วยการสลักหลังไม่ขาดสาย สามารถพิสูจน์ได้ว่าการโอนบัตรเงินฝากมีลายมือชื่อผู้รับเงินที่ทำการสลักหลังเป็นคนแรกและลายมือชื่อผู้สลักหลังคนอื่นๆ ติดต่อกันมาเป็นลำดับจนถึงลายมือชื่อผู้โอนบัตรเงินฝากให้ตนโดยไม่มีลายมือชื่อสลักหลังที่ขาดตอนเลย เพราะหากเมื่อใดที่มีการสลักหลังขาดตอนเท่ากับว่ามีเหตุผิดปกติเกิดขึ้นกับบัตรเงินฝาก หากผู้รับโอนยังยอมรับโอนบัตรเงินฝากดังกล่าวเท่ากับยอมรับว่าบัตรเงินฝากนั้นมีข้อบกพร่อง

จึงไม่สามารถเรียกให้ลูกหนี้รับผิดชอบได้ ลูกหนี้สามารถกล่าวอ้างได้ว่าการโอนมีข้อบกพร่องหรือผู้รับโอนไม่สุจริตขึ้นต่อผู้ผู้ทรงได้

3. ผู้ทรงบัตรเงินฝากจะต้องรับโอนบัตรเงินฝากมาโดยไม่ได้รับการบอกกล่าวว่าเป็นบัตรเงินฝากขาดความน่าเชื่อถือหรือบัตรเงินฝากนั้นมีข้อบกพร่อง เช่น ไม่รู้ว่าบัตรเงินฝากนั้นเป็นเอกสารปลอมหรือมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อความในบัตรเงินฝาก เช่น ชื่อธนาคารหรือบริษัทเงินทุนผู้ออกบัตรเงินฝาก ชื่อผู้สลักหลังบัตรเงินฝาก วันถึงกำหนดใช้เงิน ซึ่งหากผู้ทรงได้รับโอนบัตรเงินฝากมาโดยรู้ถึงข้อบกพร่องดังกล่าวย่อมถือได้ว่ารับโอนบัตรเงินฝากมาโดยไม่สุจริต กฎหมายจึงไม่ให้ความคุ้มครองแก่คนดังกล่าว ผู้ที่นั้นจึงไม่มีสถานะเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย และไม่มีสิทธิไล่เบียดหรือเรียกให้ผู้รับผิดชอบได้ ซึ่งหลักในข้อนี้จะสอดคล้องกับเรื่องผู้ทรงต้องสุจริตตามที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น

ดังนั้น การเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จึงกำหนดไว้แต่เพียงว่าผู้ที่จะเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายต้องได้รับโอนตราสารมาโดยสุจริตและไม่ได้รับการบอกกล่าวว่าเป็นตราสารขาดความน่าเชื่อถือและตราสารนั้นต้องสมบูรณ์และถูกต้อง แต่ไม่มีบทบัญญัติว่าผู้ทรงจะต้องได้รับโอนบัตรเงินฝากมาก่อนบัตรเงินฝากถึงกำหนดใช้เงินและต้องมีสินจ้างตอบแทนด้วย ทำให้ผู้ทรงบัตรเงินฝากไม่มีลักษณะเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย (A holder in due course) ตามหลักตราสารเปลี่ยนมือ คงมีฐานะเป็นเพียงผู้ทรง (A lawful holder) เท่านั้น

การที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มิได้กำหนดให้ผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายต้องได้รับโอนบัตรเงินฝากมาก่อนบัตรเงินฝากถึงกำหนดใช้เงินและต้องมีสินจ้างตอบแทนด้วย ผู้เขียนมีความเห็นดังนี้

ในประเด็นเรื่องค่าตอบแทน ผู้เขียนมีความเห็นว่า ผู้ทรงจะรับโอนบัตรเงินฝากมาโดยมีค่าตอบแทนหรือไม่ก็ไม่ได้ทำให้สิทธิของผู้ทรงต้องเสื่อมเสียไป เพราะหากพิจารณาในบทบัญญัติเรื่องตราสารเปลี่ยนมือ หลักการที่สำคัญของการเป็นผู้ทรงคือต้องได้รับบัตรเงินฝากมาโดยสุจริต ไม่รู้ถึงข้อบกพร่องแห่งสิทธิของผู้ที่โอนตราสารให้ตนและการที่ไม่รู้ถึงข้อบกพร่องดังกล่าวต้องไม่เกิดจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของตนด้วย เห็นได้จากหลักทั่วไปของการทำสัญญาที่กำหนดให้บุคคลทุกคนต้องกระทำการโดยสุจริต (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 5)

และในเรื่องตัวเงินเองก็ได้บัญญัติให้ความคุ้มครองผู้รับโอนตัวเงินที่สุจริต ไม่ได้คบคิดกันฉ้อฉลกับผู้โอนเท่านั้น (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 916)

สำหรับการได้รับโอนบัตรเงินฝากต้องได้รับโอนมาก่อนบัตรเงินฝากถึงกำหนดใช้เงิน (Before it was over due) นี้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ได้บัญญัติไว้โดยตรงว่าการเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายต้องได้รับตัวเงินมาก่อนตัวถึงกำหนดใช้เงิน เท่ากับว่าผู้ทรงจะได้รับโอนบัตรเงินฝากมาเมื่อใดๆ ก็ได้ไม่มีเงื่อนไขเวลาที่กำหนดไว้ แม้จะได้รับโอนมาเมื่อบัตรเงินฝากขาดความน่าเชื่อถือหรือเมื่อถึงกำหนดใช้เงินแล้ว ผู้รับโอนก็คงเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายอยู่ แต่ผู้เขียนเห็นว่ากรณีเช่นนี้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติไว้แล้วในมาตรา 924 โดยในมาตรา 924 ได้บัญญัติถึงผลของการสลักหลังโอนตัวเงินเมื่อสิ้นเวลาทำการคัดค้านการไม่ใช้เงินหรือการไม่รับรองว่าทำให้ผู้ทรงไม่มีสิทธิไล่เบียดเอาจากผู้สลักหลังภายหลังตราสารขาดความน่าเชื่อถือ เพราะตัวเงินสิ้นสุดความเป็นตราสารเปลี่ยนมือแล้ว ไม่สามารถโอนกันได้อย่างตัวเงินต่อไป หากจะโอนก็ต้องโอนไปอย่างหนี้สามัญ ดังนั้นจึงอาจนำมาตรา 924 มาเทียบเคียงปรับใช้กับบัตรเงินฝากได้ แต่ทั้งนี้มาตรา 924 ก็ไม่ได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่าผู้ที่ได้รับโอนตราสารมาภายหลังจากตราสารถึงกำหนดใช้เงินแล้วจะเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ดังนั้นหากมีการแก้ไขกฎหมายที่นำมาใช้กับบัตรเงินฝากจึงควรแก้ไขในประเด็นนี้ด้วย โดยอาจจะบัญญัติเป็นหลักเกณฑ์ขึ้นมากำหนดให้ผู้ใดที่จะเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายต้องได้รับโอนตราสารมาก่อนที่ตราสารจะถึงกำหนดใช้เงิน

5.2 ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิของผู้ออกบัตรเงินฝากหรือผู้สลักหลังในการเขียนข้อกำหนดดลบล้างหรือจำกัดความรับผิดของตนเอง

ข้อกำหนดดลบล้างหรือจำกัดความรับผิดตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 915(1) นั้นนำไปใช้กับบัตรเงินฝากด้วย ดังนั้นในบัตรเงินฝาก ผู้ออกบัตรเงินฝากและผู้สลักหลังบัตรเงินฝากจึงเขียนข้อกำหนดดลบล้างหรือจำกัดความรับผิดของตนเองได้ แต่เนื่องจากลูกหนี้ทั้งสองประเภทมีความรับผิดต่างกัน คือผู้ออกบัตรเงินฝากมีความรับผิดแบบลูกหนี้ชั้นต้น ส่วนผู้สลักหลังบัตรเงินฝากมีความรับผิดแบบลูกหนี้ลำดับรอง ทำให้เกิดปัญหาว่าลูกหนี้ทั้งสองประเภทจะสามารถเขียนข้อกำหนดดลบล้างหรือจำกัดความรับผิดของตนเองได้หรือไม่

5.2.1 ผู้ออกบัตรเงินฝากเขียนข้อกำหนดลบล้างหรือจำกัดความรับผิด

พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 มาตรา 4 และพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 มาตรา 4 ได้ให้ความหมายของบัตรเงินฝากไว้ว่า "บัตรเงินฝากเป็นตราสารเปลี่ยนมือได้ที่ธนาคารพาณิชย์หรือบริษัทเงินทุนออกให้แก่ผู้รับฝากเงินเพื่อเป็นหลักฐานการรับฝากเงิน และเพื่อแสดงสิทธิของผู้ทรงตราสารที่จะได้รับเงินฝากคืนเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ โดยจะมีการกำหนดดอกเบี้ยไว้ด้วยหรือไม่ก็ได้" จากนิยามดังกล่าวผู้ออกบัตรเงินฝากจึงเป็นลูกหนี้ของผู้ฝากเงินแบบมีบัตรเงินฝาก โดยผู้ออกบัตรเงินฝากตกลงว่าจะจ่ายเงินคืนแก่ผู้ฝากเงินเมื่อครบระยะเวลาที่กำหนดไว้ ผู้ออกบัตรเงินฝากจึงเป็นผู้ให้สัญญาว่าจะจ่ายเงินให้แก่ผู้ฝากเงิน ความรับผิดของผู้ออกบัตรเงินฝากจึงมีลักษณะคล้ายกับผู้ออกตั๋วสัญญาใช้เงิน เพราะผู้ออกตั๋วสัญญาใช้เงินเป็นผู้ให้คำมั่นสัญญาว่าจะใช้เงินจำนวนหนึ่งให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่งหรือใช้ให้ตามคำสั่งของผู้รับเงิน (มาตรา 982) และยังมีความผูกพันเช่นเดียวกับผู้รับรองตั๋วแลกเงิน (มาตรา 986) ซึ่งผู้รับรองจะรับผิดชอบตามคำรับรองของตนดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 937 ที่ว่า "ผู้จ่ายได้ทำการรับรองตั๋วแลกเงินแล้วย่อมต้องผูกพันในอันที่จะจ่ายเงินจำนวนที่ตนรับรองตามเนื้อความแห่งคำรับรองของตน" ดังนี้ จึงเห็นได้ว่าความรับผิดของผู้ออกตั๋วสัญญาใช้เงิน ผู้รับรองตั๋วแลกเงิน และผู้ออกบัตรเงินฝากเป็นความรับผิดตามคำมั่นสัญญาที่ตนได้ให้ไว้ อันเนื่องมาจากการลงลายมือชื่อรับรองว่าตราสารดังกล่าวทั้งสามประเภทจะมีการใช้เงินให้เมื่อถึงกำหนดเวลาใช้เงิน ลักษณะความรับผิดเช่นนี้เป็นความรับผิดในฐานะที่เป็นลูกหนี้ขั้นต้น (Primary liability) ที่ต้องรับผิดชอบโดยเด็ดขาดและไม่มีเงื่อนไข การที่ต้องรับผิดชอบแบบไม่มีเงื่อนไขทำให้ลูกหนี้ขั้นต้นไม่สามารถเขียนข้อความอย่างไรๆ ลงไปในตราสารเพื่อลบล้างความรับผิดของตนเอง และไม่อาจยกเอาการที่ไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขหรือวิธีการที่กฎหมายกำหนดขึ้นมากล่าวอ้างให้ตนหลุดพ้นจากความรับผิดไปได้ ลูกหนี้ขั้นต้นจะหลุดพ้นความรับผิดต่อเมื่อได้ชำระหนี้ให้แก่ผู้ทรงหรือหนี้ตามตราสารระงับไปแล้วเท่านั้น

ดังนั้น ผลของการที่ผู้ออกบัตรเงินฝากซึ่งเป็นลูกหนี้ขั้นต้นต้องรับผิดชอบแบบเด็ดขาดและไม่มีเงื่อนไขทำให้ผู้ออกบัตรเงินฝากไม่อาจเขียนข้อความลบล้างหรือจำกัดความรับผิดของตนเอง คือไม่สามารถนำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 915(1) มาใช้กับผู้ออกบัตรเงินฝากได้นั่นเอง หากผู้ออกบัตรเงินฝากเขียนข้อความใดๆ ที่มีความหมายเป็นการลบล้างหรือจำกัดความ

รับผิดชอบของตนเอง เช่น “ไล่เบี้ยข้าพเจ้าไม่ได้” หรือ “ข้าพเจ้าขอรับผิดชอบเพียงครั้งหนึ่งของจำนวนเงินในบัตรเงินฝาก” ข้อความดังกล่าวไม่มีผลต่อการหลุดพ้นหรือจำกัดความรับผิดชอบของผู้ออกบัตรเงินฝาก เพราะถือว่าข้อความที่เขียนลงไปนั้นไม่มีผลอย่างใดอย่างหนึ่งแก่บัตรเงินฝาก (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 899) ผู้ออกบัตรเงินฝากจึงคงต้องรับผิดชอบเต็มตามจำนวนที่ระบุไว้ในบัตรเงินฝาก

5.2.2 ผู้สละหลังบัตรเงินฝากเขียนข้อกำหนดดลบล้างหรือจำกัดความรับผิดชอบ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 914 ได้กำหนดความรับผิดชอบของผู้สละหลังไว้ว่า “บุคคลผู้สั่งจ่ายหรือผู้สละหลังตัวแลกเปลี่ยนยอมเป็นอันสัญญาว่าเมื่อตัวนั้นได้นำยื่นโดยชอบแล้วจะมีผู้รับรองและใช้เงินตามเนื้อความแห่งตัว และถ้าตัวแลกเปลี่ยนนั้นเขาไม่เชื่อถือโดยไม่ยอมรับรองก็ดี หรือไม่ยอมจ่ายเงินก็ดี ผู้สั่งจ่ายหรือผู้สละหลังก็จะใช้เงินให้แก่ผู้ทรงหรือผู้สละหลังคนหลังซึ่งต้องถูกบังคับให้ใช้เงินตามตัวนั้น ถ้าหากได้ทำถูกต้องตามวิธีการในข้อไม่รับรองหรือไม่จ่ายเงินนั้นแล้ว” ความรับผิดชอบของผู้สละหลังจึงเป็นความรับผิดชอบเมื่อตัวนั้นขาดความน่าเชื่อถือเพราะการสละหลังก่อให้เกิดหน้าที่แก่ผู้สละหลังที่ต้องรับผิดชอบตามเนื้อความในตัวนั้น ผู้สละหลังยอมผูกพันตนเข้าเป็นคู่สัญญาในตราสารนั้นและผู้สละหลังยังเป็นผู้ให้สัญญาว่าถ้าตัวนั้นขึ้นเงินไม่ได้ตนจะเข้าใช้เงินให้แทน โดยผู้สละหลังต้องร่วมรับผิดชอบกับผู้สละหลังคนก่อนๆ และผู้สั่งจ่ายต่อผู้ทรง ดังนั้นความรับผิดชอบของผู้สละหลังจึงเป็นแบบลูกหนี้ลำดับรอง (Secondary liability) ซึ่งรับผิดชอบแบบมีเงื่อนไข ความรับผิดชอบของผู้สละหลังจึงไม่ได้เกิดขึ้นทันทีที่ตนได้ลงลายมือชื่อดังเช่นลูกหนี้ชั้นต้น ผู้สละหลังจะรับผิดชอบเมื่อลูกหนี้ชั้นต้นปฏิเสธไม่รับรองหรือไม่ใช้เงินหากผู้ทรงได้ปฏิบัติตามวิธีการที่กฎหมายกำหนดไว้ครบถ้วนแล้ว

ความรับผิดชอบของผู้สละหลังบัตรเงินฝากจึงมีลักษณะคล้ายกับความรับผิดชอบของผู้สละหลังตัวเงินไม่ว่าตัวแลกเปลี่ยน ตัวสัญญาใช้เงิน หรือเช็ค แต่อย่างไรก็ตามสำหรับตัวสัญญาใช้เงินแม้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 985 ที่เป็นบทบัญญัติเฉพาะของตัวสัญญาใช้เงินจะมีได้ระบุให้นำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 914 อันเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบของผู้สละหลังตัวแลกเปลี่ยนมาใช้บังคับกับความรับผิดชอบของผู้สละหลังตัวสัญญาใช้เงินด้วย แต่ก็มีความเห็นว่าจะต้องนำมาตรา 914 ไปใช้บังคับกับตัวสัญญาใช้เงินด้วยในฐานะบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 4 วรรคสอง) การที่มาตรา 985 ไม่ได้

บัญญัตินำมาตรา 914 ไปใช้บังคับกับตัวสัญญาใช้เงินด้วยเพราะว่าในตัวสัญญาใช้เงินผู้ออกตัวเป็นผู้ให้คำมั่นสัญญาว่าจะใช้เงินตามตัวนั้นให้แก่ผู้ทรงโดยตรงเมื่อตัวถึงกำหนด ถ้าผู้ออกตัวไม่ใช้เงินให้ก็ต้องรับผิด (มาตรา 900, 982, 986 วรรคแรก) ดังนี้จึงไม่ต้องอาศัยมาตรา 914 เพื่อบังคับผู้ออกตัวสัญญาใช้เงินให้ต้องรับผิดต่อผู้ทรงอีก¹ แต่คงต้องนำไปใช้กับผู้สลักหลังในฐานะกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง นอกจากนี้เหตุที่ไม่นำมาตรา 914 มาใช้บังคับในเรื่องตัวสัญญาใช้เงิน เพราะในมาตรา 914 คำว่า "ผู้สลักหลัง" หมายถึง ผู้สลักหลังตัวเงินทั้งสามประเภทตามมาตรา 919 ซึ่งหมายความรวมถึงผู้สลักหลังตัวสัญญาใช้เงินด้วย ดังนั้นผู้สลักหลังตัวสัญญาใช้เงินจึงต้องอยู่ภายใต้บังคับของมาตรา 914 ด้วย ดังนั้นความรับผิดของผู้สลักหลังตัวสัญญาใช้เงินจึงมีลักษณะแบบมีเงื่อนไขอันอาจหลุดพ้นจากความรับผิดได้²

แต่จากที่มาตรา 985 ไม่ได้บัญญัติให้นำมาตรา 914 ความรับผิดของผู้สลักหลังตัวแลกเงินและมาตรา 973 การลั่นสิทธิไต่เบี่ยของผู้ทรงไปใช้บังคับกับตัวสัญญาใช้เงินนั้น ทำให้มีนักวิชาการบางท่านเห็นว่าแม้ผู้ทรงจะมีได้ยื่นตัวให้ใช้เงินภายในกำหนดหรือไม่ทำคำคัดค้านการไม่รับรองหรือการไม่ใช้เงินในกำหนดเวลา ผู้สลักหลังคงต้องรับผิดต่อผู้ทรงจนกว่าจะสิ้นอายุความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1002 ดังนี้ความรับผิดความรับผิดของผู้สลักหลังตัวสัญญาใช้เงินจึงเหมือนกับความรับผิดของผู้ออกตัวสัญญาใช้เงินคือต้องรับผิดอย่างลูกหนี้ชั้นต้น³

กรณีนี้ผู้เขียนเห็นว่าความรับผิดของผู้สลักหลังตัวสัญญาใช้เงินเป็นความรับผิดแบบลูกหนี้ลำดับรองเพราะหากพิจารณาถึงประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 914 ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่นำมาจากอนุสัญญาเฮก ค.ศ. 1912 มาตรา 79⁴ และในมาตรา 79 นี้ให้นำมาตรา 14

¹ ไพฑูรย์ คงสมบุรณ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2548), หน้า 180.

² อัมพร ณ ตะกั่วทุ่ง, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, 2548), หน้า 92-93.

³ เฉลิม ยงบุญเกิด, ตัวสัญญาใช้เงิน, (พระนคร: รวมสาสน์, 2509), หน้า 63.

⁴ มานวราชเสวี, พระยา, ที่มาของกฎหมายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 1-5 (กรุงเทพ: ม.ป.ท., ม.ป.ป.) หน้า 50.

ในเรื่องการสลักหลังตั๋วแลกเงินมาใช้บังคับด้วย ซึ่งมาตรา 14 บัญญัติว่า "หากมิได้เขียนข้อความยกเว้นความรับผิดของตนไว้ ผู้สลักหลังตั๋วสัญญาใช้เงินให้การรับรองว่าจะมีการรับรองและจ่ายเงินตามตัวนั้น" * ผู้สลักหลังตั๋วสัญญาใช้เงินอาจหลุดพ้นไม่ต้องชำระหนี้ต่อผู้ทรง หากผู้ทรงไม่ปฏิบัติหน้าที่ต่างๆ ภายในระยะเวลาจำกัด ** เช่นไม่ทำคำคัดค้านการไม่ใช้เงินภายในกำหนดเวลาที่กฎหมายกำหนด หรือในพระราชบัญญัติตั๋วแลกเงินของประเทศอังกฤษ ค.ศ. 1882 มาตรา 89(2) ที่บัญญัติว่า "ในการใช้บังคับบทกฎหมายดังกล่าว ให้ผู้ออกตั๋วสัญญาใช้เงินเป็นผู้รับรองตัวแลกเงิน และผู้สลักหลังตั๋วสัญญาใช้เงินคนแรกเป็นผู้ส่งจ่ายตั๋วแลกเงินส่งจ่ายตามคำสั่งของผู้ส่งจ่ายอันได้รับรองแล้ว" และมาตรา 55(1) ที่บัญญัติว่า "ด้วยการออกตั๋วแลกเงิน ผู้ส่งจ่าย (ก) เป็นอันรับรองว่าเมื่อได้นำตัวมายื่นแล้วโดยชอบแล้วจะมีผู้รับรองและใช้เงินตามเนื้อความแห่งตัว ซึ่งถ้าตัวขาดความน่าเชื่อถือ ตนจะรับผิดชอบใช้เงินให้แก่ผู้ทรงหรือแก่ผู้สลักหลังคนใดที่ถูกใช้เงินไป หากได้มีการปฏิบัติโดยชอบตามวิธีการเกี่ยวกับตัวเงินขาดเชื่อถือแล้ว" ดังนั้นจากอนุสัญญาเฮก ค.ศ. 1912 และพระราชบัญญัติตั๋วแลกเงินของประเทศอังกฤษ ค.ศ. 1882 จึงสรุปได้ว่า ผู้สลักหลังตั๋วสัญญาใช้เงินจะรับผิดชอบเมื่อตัวนั้นถูกปฏิเสธการใช้เงิน และความรับผิดของผู้สลักหลังตั๋วสัญญาใช้เงินเป็นความรับผิดแบบมีเงื่อนไขคือผู้สลักหลังจะรับผิดชอบเมื่อผู้ทรงได้ปฏิบัติตามวิธีการที่กฎหมายกำหนดไว้ครบถ้วนแล้ว หากผู้ทรงปฏิบัติไม่ครบถ้วนตามที่กำหนดไว้ผู้สลักหลังก็หลุดพ้นความรับผิด ผู้สลักหลังตั๋วสัญญาใช้เงินจึงรับผิดชอบในฐานะลูกหนี้ลำดับรองไม่ใช่อย่างลูกหนี้ชั้นต้น

การที่ผู้สลักหลังบัตรเงินฝากมีความรับผิดแบบลูกหนี้ลำดับรองนี้ก่อให้เกิดสิทธิต่างไปจากความรับผิดของผู้ออกบัตรเงินฝากที่รับผิดชอบแบบลูกหนี้ชั้นต้น คือผู้สลักหลังบัตรเงินฝากมีสิทธิที่จะเขียนข้อกำหนดลบล้างหรือจำกัดความรับผิดของตนได้ เท่ากับนำมาตรา 915(1) มาใช้บังคับกับผู้สลักหลังบัตรเงินฝากได้ ผลของการที่ผู้สลักหลังสามารถเขียนข้อความลบล้างหรือจำกัดความรับผิดของตนเองได้นั้น ผู้เขียนเห็นว่าไม่ทำให้ความเป็นตราสารเปลี่ยนมือของบัตรเงินฝาก

* Hague Convention, 1912: Article 14 "In the absence of a stipulation to the contrary, every indorser grants acceptance and payment"

** Hague Convention, 1912: Article 52 "After the expiration of the time limits fixed..., the holder shall lose his right of recourse against the indorsers, ..."

สิ้นไป บัตรเงินฝากคงมีสภาพเป็นตราสารเปลี่ยมืออยู่ ต่างกับการที่ผู้ส่งจ่ายเขียนข้อความห้ามเปลี่ยมือตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 917 วรรคสองซึ่งจะทำให้ตราสารไม่สามารถโอนเปลี่ยมือโดยการสลักหลังและส่งมอบต่อไปได้ การที่ผู้สลักหลังเขียนข้อความลบล้างหรือจำกัดความรับผิดของตนไม่มีผลกระทบต่อสิทธิในการโอนตราสาร ตราสารนั้นยังสามารถโอนได้ต่อไป ผู้รับสลักหลังคงได้รับกรรมสิทธิ์ในตราสารนั้นไปโดยสมบูรณ์และอาจเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายได้ เพียงแต่ผู้รับสลักหลังจะไม่มีสิทธิไล่เบี่ยหรือไล่เบี่ยได้ไม่เกินจำนวนที่กำหนดเอาไว้เท่านั้น ดังนั้นจึงเป็นการยกเว้นหลักที่ให้ความคุ้มครองผู้รับโอนที่สุจริตตามมาตรา 916 ผู้สลักหลังที่เขียนข้อความจำกัดหรือลบล้างความรับผิดของตนเองสามารถยกข้อต่อสู้ขึ้นต่อผู้ผู้ทรงได้ว่าตนไม่ต้องรับผิดหรือรับผิดน้อยลงเท่าจำนวนที่ระบุไว้ เพราะข้อความที่ลบล้างหรือจำกัดความรับผิดของผู้สลักหลังเป็นข้อความที่ปรากฏอยู่บนตราสารถือเป็นข้อต่อสู้ที่ผู้โอนสามารถยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ผู้รับโอนที่สุจริตได้ เพราะถือเป็นข้อต่อสู้ที่ปรากฏบนตราสารตามมาตรา 312 ดังนั้นการเขียนข้อความลบล้างหรือจำกัดความรับผิดของผู้สลักหลังตามที่บัญญัติในมาตรา 915(1) มิได้ลบล้างลักษณะของการเป็นตราสารเปลี่ยมือของบัตรเงินฝาก เป็นเพียงแต่ยกเว้นความรับผิดของผู้สลักหลังตามมาตรา 914 และยกเว้นหลักการคุ้มครองผู้รับโอนที่สุจริตตามมาตรา 916 เท่านั้น

5.3 ปัญหาเกี่ยวกับความเป็นผู้ทรงและสิทธิของผู้ทรงที่ได้รับโอนบัตรเงินฝากภายหลังสิ้นกำหนดเวลาใช้เงิน

หลักของการเป็นตราสารเปลี่ยมือ (Negotiable Instruments) มีองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งว่า ผู้ทรงต้องได้รับโอนตราสารนั้นมาก่อนตราสารนั้นถึงกำหนดใช้เงิน การที่รับโอนตราสารภายหลังตราสารนั้นถึงกำหนดใช้เงินถือว่าตราสารนั้นขาดความน่าเชื่อถือเท่ากับเป็นการยอมรับเอาข้อบกพร่องที่มีอยู่ตามตราสารนั้นมาด้วย ทำให้ผู้รับโอนตราสารภายหลังตราสารถึงกำหนดใช้เงินยอมไม่เป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายจึงไม่มีสิทธิเรียกให้ลูกหนี้รับผิดได้

5.3.1 ผลของการที่ผู้ทรงยื่นบัตรเงินฝากให้ใช้เงินภายหลังสิ้นระยะเวลาที่กำหนดไว้ในบัตรเงินฝาก

ธนาคารพาณิชย์ผู้ออกบัตรเงินฝากมีหน้าที่ต้องจ่ายเงินแก่ผู้ทรงที่นำเอาบัตรเงินฝากมาขึ้นเงินกับธนาคารเมื่อสิ้นระยะเวลาที่กำหนดไว้ในบัตรเงินฝาก ซึ่งมีระยะเวลาตั้งแต่ 3 เดือน ถึง

3 ปี โดยอาจเป็นระยะเวลาที่กำหนดไว้แน่นอนเช่น 3 เดือน 6 เดือน หรือ 1 ปี หรืออาจจะถึงกำหนดเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้นับแต่วันที่ลงในบัตรเงินฝาก ดังนั้นเมื่อถึงกำหนดใช้เงินตามที่กำหนดไว้ ผู้ทรงมีหน้าที่ต้องนำบัตรเงินฝากไปยื่นให้ธนาคารจ่ายเงิน (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 941) เพราะหากสิ้นระยะเวลาที่กำหนดไว้แต่ผู้ทรงมิได้ยื่นบัตรเงินฝากให้จ่ายเงินจะทำให้ผู้ทรงสิ้นสิทธิไล่เบียดเอาแก่ผู้สลับหลังบัตรเงินฝากทุกคนตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 973 วรรคสอง เพราะผู้สลับหลังมีฐานะเป็นลูกหนี้ลำดับรองคือผู้สลับหลังได้ให้สัญญาไว้แก่ผู้ทรงว่าถ้าผู้ทรงได้ยื่นให้ใช้เงินโดยชอบและตราสารนั้นถูกปฏิเสธการจ่ายเงิน เมื่อผู้ทรงได้ทำคำคัดค้านการไม่ใช้เงินเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้สลับหลังก็จะรับผิดชอบใช้เงินแก่ผู้ทรงแทน (มาตรา 914) แต่บัตรเงินฝาก ผู้ทรงไม่ต้องทำคำคัดค้านการไม่ใช้เงิน ดังนั้นเมื่อผู้ทรงไม่ยื่นบัตรเงินฝากให้ธนาคารหรือบริษัทเงินทุนผู้ออกบัตรเงินฝากใช้เงินภายในเวลาที่ระบุไว้ถือว่าผู้ทรงไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนด ผู้สลับหลังจึงหลุดพ้นจากความรับผิดชอบ ผู้ทรงจึงไม่มีสิทธิไล่เบียดให้ผู้สลับหลังรับผิดชอบได้

แต่สำหรับผู้ออกบัตรเงินฝากซึ่งคือธนาคารพาณิชย์หรือบริษัทเงินทุนมิได้หลุดพ้นความรับผิดชอบไปด้วย เพราะตามมาตรา 973 วรรคสองบัญญัติให้เฉพาะผู้สลับหลัง ผู้สั่งจ่าย และคู่สัญญาคนอื่นๆ เท่านั้นที่หลุดพ้นความรับผิดชอบ สาเหตุที่ผู้ออกบัตรเงินฝากไม่หลุดพ้นความรับผิดชอบเพราะผู้ออกบัตรเงินฝากเป็นลูกหนี้ชั้นต้นซึ่งมีความรับผิดชอบตามสัญญาที่ได้ให้ไว้ได้ตกลงว่าจะจ่ายเงินคืนให้ตามจำนวนเงินที่ฝากพร้อมดอกเบี้ยเมื่อสิ้นระยะเวลาที่กำหนดไว้จึงเป็นความรับผิดชอบโดยเด็ดขาดในฐานะลูกหนี้ชั้นต้นที่ต้องรับผิดชอบตลอดไปจนกว่าจะได้ชำระเงินตามบัตรเงินฝาก

5.3.2 ผลของการที่ผู้ทรงสลับหลังโอนบัตรเงินฝากภายหลังสิ้นกำหนดเวลาใช้เงิน และความรับผิดชอบของผู้รับสลับหลังบัตรเงินฝาก

การที่พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 มิให้นำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 924 มาใช้บังคับกับบัตรเงินฝากด้วยทำให้เกิดปัญหาว่าเมื่อบัตรเงินฝากถึงกำหนดใช้เงินแล้ว แต่ผู้ทรงคงสลับหลังโอนบัตรเงินฝากต่อไป ผู้ทรงจะมีสิทธิเรียกให้ผู้รับสลับหลังรายใดรับผิดชอบได้

กรณีนี้ผู้เขียนเห็นว่าเมื่อบัตรเงินฝากถึงกำหนดใช้เงินแล้วบัตรเงินฝากนั้นจะขาดความน่าเชื่อถือ เพราะผู้เขียนเห็นด้วยกับบทบัญญัติในพระราชบัญญัติตัวแลกเปลี่ยนของประเทศอังกฤษ ค.ศ. 1882 มาตรา 29 ที่ระบุไว้ว่าผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายนั้นจะต้องได้รับโอนตัวเงินมาก่อนที่ตัวจะถึงกำหนดใช้เงิน (Before the bill was overdue) และต้องไม่รู้ว่าตัวนั้นขาดความน่าเชื่อถือมาก่อน หากมีการโอนตัวภายหลังตัวถึงกำหนดใช้เงิน การโอนย่อมโอนไปซึ่งข้อบกพร่องอันจะพึงมีแก่ตัวนั้น เมื่อถึงกำหนดใช้เงินและต่อแต่นั้นไปไม่มีผู้รับโอนคนใดที่จะได้สิทธิหรือมีสิทธิดีกว่าผู้ที่โอนตัวให้ตน (มาตรา 36(2)) ดังนั้นหากมีการโอนตัวภายหลังที่ตัวถึงกำหนดใช้เงิน ผู้รับโอนย่อมไม่ได้รับความคุ้มครอง ผู้รับโอนย่อมมีสิทธิเพียงเท่าผู้ที่โอนตัวให้ตน และที่สำคัญผู้รับโอนไม่อยู่ในฐานะเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย

ความเห็นของผู้เขียนเช่นว่านี้สอดคล้องกับความเห็นของท่านอาจารย์จิตติ ดิงศภัทท์ ที่เห็นว่า “ระยะเวลาที่ตัวเงินจะหมุนเวียนโดยบริบูรณ์นั้นมีจำกัดไว้ตามมาตรา 924 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าตัวเงินนั้นจะหมุนเวียนอยู่ได้ก็เพียงภายในกำหนดเวลาที่ต่อนำตัวไปยื่นให้รับรองหรือให้ใช้เงินเท่านั้น ถ้านำตัวไปยื่นแล้วเขาไม่ใช้เงินผู้ทรงต้องทำหลักฐานว่าตัวขาดความน่าเชื่อถือและนับแต่นั้นไปตัวเงินก็ไม่ใช่ตราสารเปลี่ยนมือที่สามารถโอนกันได้อย่างตัวเงิน หากจะมีการโอนก็มีผลเพียงเป็นการโอนหนี้สามัญเท่านั้น ผู้รับโอนไม่ได้รับความคุ้มครองเป็นพิเศษตามมาตรา 916”⁵ และนอกจากนี้ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ยังได้กล่าวไว้ว่า “ผู้รับโอนตัวเงินภายหลังจากที่ตัวเงินขาดความน่าเชื่อถือไม่มีสถานะของการเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย จะใช้สิทธิบังคับลูกหนี้ตามตัวเงินเสมือนเป็นผู้ทรงโดยทั่วไปไม่ได้ เพราะเมื่อตัวเงินขาดความน่าเชื่อถือเพราะไม่มีการรับรองหรือไม่มีการใช้เงินจนต้องทำคำคัดค้านแล้ว ตัวหมดฤทธิ์เป็นตัวเงินไป หากเอามาสลักหลังโอนผู้รับโอนก็ได้แต่สิทธิของผู้โอนที่มีอยู่ ไม่ได้มาในฐานะเป็นผู้รับสลักหลังตัวเหมือนกรณีปกติ ทั้งนี้เหมือนกับผู้โอนจะบอกกล่าวให้รู้ว่าตัวเชื่อถือไม่ได้เสียแล้ว เมื่อจะรับโอนก็เอาไปแต่สิทธิของผู้โอนเท่าที่มี เท่ากับซื้อคดีความ”⁶ และนอกจากนี้การที่บัตรเงินฝากถือเป็นตราสารเปลี่ยนมือ แต่ความเป็น

⁵ จิตติ ดิงศภัทท์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบัญชีเดินสะพัดและตัวเงิน, พิมพ์ครั้งที่ 16 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528), หน้า 90-91.

⁶ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ว่าด้วยตัวเงิน, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, 2514), หน้า 68.

ตราสารเปลี่ยนมือมีระยะเวลาอยู่อย่างจำกัด คือเฉพาะก่อนที่ตราสารนั้นจะถึงกำหนดเวลาใช้เงินเท่านั้น หากตราสารถึงกำหนดเวลาใช้เงินแล้วความเป็นตราสารเปลี่ยนมือก็หมดสิ้นไป ดังนั้นผู้รับโอนบัตรเงินฝากจึงต้องรับโอนมาก่อนที่บัตรเงินฝากจะถึงกำหนดใช้เงิน หากรับโอนมาเมื่อบัตรเงินฝากถึงกำหนดใช้เงินก็จะไม่ถือว่าเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายและไม่รับได้ความคุ้มครองตามมาตรา 916

แต่สำหรับบัตรเงินฝาก เมื่อบัตรเงินฝากขาดความน่าเชื่อถือผู้ทรงไม่จำเป็นต้องทำคำคัดค้านการไม่ใช้เงินก็มีสิทธิเรียกให้ลูกหนี้ทั้งหลายรับผิดชอบตามเนื้อความได้ทันทีเพราะไม่น่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 960 มาใช้บังคับด้วย

ดังนั้นหากผู้ทรงบัตรเงินฝากไม่ยื่นบัตรเงินฝากให้ธนาคารใช้เงินเมื่อครบระยะเวลาตามที่กำหนดไว้แต่ได้โอนสลักหลังไปให้ผู้รับสลักหลังรายอื่น ผู้เขียนเห็นว่าเมื่อบัตรเงินฝากถึงกำหนดใช้เงินแล้วบัตรเงินฝากจะหมดความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ การโอนต่อไปจะโอนแบบตราสารเปลี่ยนมือคือสลักหลังและส่งมอบไม่ได้ ได้แต่โอนแบบการโอนหนี้สามัญ (assignable) ผู้รับโอนจึงไม่อยู่ในฐานะเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย ผู้รับโอนมีสิทธิเพียงเท่าผู้ที่โอนตัวให้ตนเท่านั้น ดังนั้นผู้ทรงจึงมีสิทธิที่จะไล่เบี้ยเอาจากผู้สลักหลังบัตรเงินฝากก่อนที่บัตรเงินฝากถึงกำหนดใช้เงินเท่านั้น แต่ไม่มีสิทธิไล่เบี้ยเอาจากผู้สลักหลังบัตรเงินฝากภายหลังจากบัตรเงินฝากถึงกำหนดใช้เงินเพราะผู้สลักหลังบัตรเงินฝากภายหลังจากบัตรเงินฝากถึงกำหนดใช้เงินสามารถยกข้อต่อสู้ขึ้นต่อสู้ได้ว่าเจ้าหนี้มิใช่ผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย แต่สำหรับผู้ออกบัตรเงินฝากนั้น แม้ผู้ทรงจะไม่ได้ยื่นบัตรเงินฝากให้ผู้ออกบัตรเงินฝากใช้เงินเมื่อถึงกำหนดเวลาใช้เงินแต่ได้สลักหลังโอนบัตรเงินฝากต่อไปก็ไม่ทำให้ผู้ออกบัตรเงินฝากหลุดพ้นความรับผิดชอบไปได้ เพราะผู้ออกบัตรเงินฝากมีความรับผิดชอบแบบลูกหนี้ชั้นต้นคือเป็นความรับผิดชอบตามสัญญาที่ได้ให้ไว้ คือจะต้องจ่ายเงินให้แก่ผู้ทรงบัตรเงินฝากเมื่อครบกำหนดตามเวลาที่กำหนดไว้ ผู้ออกบัตรเงินฝากจะหลุดพ้นความรับผิดชอบเมื่อได้มีการชำระหนี้แล้วครบถ้วนเท่านั้น

ตัวอย่างเช่นธนาคาร ก. ออกบัตรเงินฝากมีกำหนดเวลา 3 เดือนให้แก่ นาย ข. ผู้ฝากเงินแบบมีบัตรเงินฝาก บัตรเงินฝากจะครบกำหนด 3 เดือนในวันที่ 1 มิถุนายน 2549 ต่อมา ข. สลักหลังโอนบัตรเงินฝากให้แก่ ค. ค. สลักหลังโอนบัตรเงินฝากให้แก่ ง. เมื่อครบกำหนด 3 เดือนแล้ว ง. ไม่ได้นำเอาบัตรเงินฝากไปยื่นให้ธนาคาร ก. ใช้เงินตามบัตรเงินฝากแต่

กลับโอนบัตรเงินฝากให้แก่ จ. ต่อมา จ. สลักหลังโอนต่อไปให้แก่ ฉ. ฉ. ผู้รับโอนได้นำบัตรเงินฝากไปให้ธนาคาร ก. ใช้เงิน แต่ธนาคาร ก. ปฏิเสธการจ่ายเงินโดยอ้างว่า ฉ. นำบัตรเงินฝากมาให้ใช้เงินเมื่อพ้นกำหนดเวลาใช้เงินแล้ว ดังนี้ ฉ. จึงมีสิทธิฟ้องให้ธนาคาร ก. รับผิดได้ในฐานะที่เป็นผู้ออกบัตรเงินฝากที่ต้องผูกพันให้รับผิดตามสัญญาในฐานะลูกหนี้ชั้นต้น ซึ่งผู้ออกบัตรเงินฝากจะไม่หลุดพ้นความรับผิดจนกว่าจะได้ใช้เงินให้กับผู้ทรง และมีสิทธิเรียกให้ ข, ค, ง ผู้สลักหลังก่อนบัตรเงินฝากถึงกำหนดใช้เงินให้รับผิดได้ แต่ไม่มีสิทธิเรียกให้ จ. ผู้สลักหลังภายหลังบัตรเงินฝากถึงกำหนดใช้เงินรับผิดเพราะการสลักหลังมีผลเพียงการโอนหนี้สามัญเท่านั้น

5.4 ปัญหาเกี่ยวกับการที่ผู้ทรงขีดคร่อมบัตรเงินฝากและเขียนข้อความห้ามเปลี่ยนมือ

ผู้ทรงหรือผู้ออกบัตรเงินฝากสามารถทำการขีดคร่อมลงในบัตรเงินฝากได้เพราะพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 ให้นำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 995 เรื่องเช็คขีดคร่อมมาใช้กับบัตรเงินฝากด้วย ซึ่งมาตรา 995 บัญญัติว่า

“(1) เช็คไม่มีขีดคร่อม ผู้สั่งจ่ายหรือผู้ทรงคนใดคนหนึ่งจะขีดคร่อมเสียก็ได้ และจะทำเป็นขีดคร่อมทั่วไปหรือขีดคร่อมเฉพาะก็ได้

(2) เช็คขีดคร่อมทั่วไป ผู้ทรงจะทำให้เป็นขีดคร่อมเฉพาะเสียก็ได้

(3) เช็คขีดคร่อมทั่วไปก็ดี ขีดคร่อมเฉพาะก็ดี ผู้ทรงจะเติมคำลงว่า “ห้ามเปลี่ยนมือ” ก็ได้

(4) เช็คขีดคร่อมเฉพาะให้แก่ธนาคารใด ธนาคารนั้นจะซ้ำขีดคร่อมเฉพาะให้ไปแก่ธนาคารอื่นเพื่อเรียกเก็บเงินก็ได้

(5) เช็คไม่มีขีดคร่อมก็ดี เช็คขีดคร่อมทั่วไปก็ดี ส่งไปยังธนาคารใดเพื่อให้เรียกเก็บเงิน ธนาคารนั้นจะลงขีดคร่อมเฉพาะให้แก่ตนเองก็ได้”

การขีดคร่อมมีผลทำให้ผู้ออกบัตรเงินฝากจะใช้เงินตามบัตรเงินฝากได้เฉพาะแก่ธนาคารเท่านั้น ผู้ออกบัตรเงินฝากไม่สามารถจ่ายเงินสดให้แก่ผู้ทรงหรือบุคคลอื่นที่นำบัตรเงินฝากมายื่นให้จ่ายเงินได้ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 997) ซึ่งสอดคล้องกับประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย

เรื่องระบบการควบคุมภายในเกี่ยวกับตัวเงินและบัตรเงินฝากของธนาคารพาณิชย์และบริษัทเงินทุนที่กำหนดให้การจ่ายเงินตามตัวแลกเงินและการชำระเงินคืนตามบัตรเงินฝากเมื่อครบกำหนด ให้ธนาคารพาณิชย์หรือบริษัทเงินทุนจ่ายเป็นเช็คขีดคร่อมเข้าบัญชีผู้รับเงินเท่านั้น (Account Payee Only) หรือโอนเข้าบัญชีผู้รับเงินโดยผ่านบริการบาทเน็ต (Baht Net) ของธนาคารแห่งประเทศไทย

นอกจากนี้มาตรา 995(3) ให้สิทธิแก่ผู้ทรงที่จะเติมคำว่า "ห้ามเปลี่ยนมือ" หรือข้อความอื่นที่มีความหมายในทำนองเดียวกัน เช่นคำว่า "A/C Payee only" ลงในบัตรเงินฝากที่มีการขีดคร่อมได้ ซึ่งมีผลทำให้ผู้รับโอนบัตรเงินฝากไม่มีสิทธิอย่างเต็มที่เหมือนผู้ทรงบัตรเงินฝากที่ไม่มีการขีดคร่อมและห้ามเปลี่ยนมือ ทั้งนี้เป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 999 ที่บัญญัติว่า "บุคคลใดได้รับเช็คขีดคร่อมของเขามาซึ่งมีคำว่า "ห้ามเปลี่ยนมือ" ท่านว่าบุคคลนั้นไม่มีสิทธิในเช็คนั้นยิ่งไปกว่า และไม่สามารถให้สิทธิในเช็คนั้นต่อไปได้ดีกว่าสิทธิของบุคคลอันตนได้รับเช็คของเขามา" ซึ่งหมายความว่าผู้รับโอนบัตรเงินฝากไม่มีสิทธิดีไปกว่าผู้ที่โอนบัตรเงินฝากให้ตน เพราะถ้าผู้ที่โอนบัตรเงินฝากให้ตนไม่มีสิทธิหรือมีสิทธิบกพร่อง ผู้รับโอนก็ไม่มีสิทธิหรือมีสิทธิบกพร่องเช่นเดียวกันแม้ผู้รับโอนจะสุจริตไม่ว่าผู้ที่โอนบัตรเงินฝากให้ตนไม่มีสิทธิหรือมีสิทธิบกพร่องก็ตาม

แต่การที่ผู้ทรงเขียนข้อความห้ามเปลี่ยนมือลงในบัตรเงินฝากที่มีการขีดคร่อมไม่ทำให้บัตรเงินฝากสิ้นความเป็นตราสารเปลี่ยนมือเพราะบัตรเงินฝากยังคงโอนให้กันได้โดยการสลักหลังและส่งมอบ เพียงแต่ผู้รับโอนจะไม่มีสิทธิดีกว่าผู้ที่โอนบัตรเงินฝากให้ตนเท่านั้น ซึ่งต่างกับกรณีที่ผู้ออกบัตรเงินฝากเขียนข้อความห้ามเปลี่ยนมือลงบนบัตรเงินฝากตามมาตรา 917 วรรคสองที่ทำให้บัตรเงินฝากสิ้นความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ จะโอนกันโดยการสลักหลังและส่งมอบต่อไปไม่ได้ต้องโอนให้กันโดยการโอนสิทธิเรียกร้องเท่านั้น ซึ่งท้ายที่สุดแล้วการที่ผู้ออกบัตรเงินฝากเขียนข้อความห้ามเปลี่ยนมือจะมีผลเช่นเดียวกับการที่ผู้ทรงขีดคร่อมและเขียนข้อความห้ามเปลี่ยนมือคือผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าการที่ผู้ทรงขีดคร่อมและเขียนข้อความห้ามเปลี่ยนมือ แม้จะไม่ทำให้บัตรเงินฝากสิ้นความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ แต่ก็ทำให้ผู้ทรงไม่เป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายเพราะผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน ผู้เขียนจึงเห็นว่าการที่ให้นำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 995(3) และมาตรา 999 มาใช้มีผลทำให้บัตรเงินฝากขัดกับหลักความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ

เพราะในเรื่องตราสารเปลี่ยนมือให้ความสำคัญแก่การคุ้มครองผู้รับโอนที่สุจริต เพราะหากไม่มีหลักนี้ ผู้รับโอนต้องเสียเวลาตรวจสอบข้อเท็จจริงว่าตราสารที่ผู้โอนได้โอนให้ตนมีข้อบกพร่องหรือไม่อย่างไร และจะไม่ยอมรับโอนตราสารได้ง่ายๆ การโอนตราสารก็ไม่มีสภาพคล่อง ผลของการที่ผู้รับโอนที่สุจริต ย่อมมีสิทธิดีกว่าผู้โอนทำให้ผู้รับโอนมีสิทธิฟ้องร้องให้ลูกหนี้รับผิดชอบได้ในนามของตนเอง และหาก ลูกหนี้มีข้อต่อสู้ใดๆ อยู่กับผู้โอนก็ไม่สามารถยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ผู้รับโอนที่สุจริตได้ ผู้รับโอนที่สุจริต จึงได้รับความคุ้มครอง ดังนี้มาตรา 999 จึงเป็นบทยกเว้นของมาตรา 916 ที่ให้ความคุ้มครองแก่ ผู้รับโอนที่สุจริตและได้ทำลายความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ

ดังนี้ผู้เขียนจึงเห็นว่าสามารถนำหลักเรื่องชดเชยมาใช้กับบัตรเงินฝากได้เพราะการ ชดเชยมีผลทำให้ผู้ทรงต้องนำบัตรเงินฝากไปเรียกเก็บเงินโดยผ่านบัญชีของธนาคารเท่านั้น แต่ ไม่ควรให้ผู้ทรงเขียนข้อความห้ามเปลี่ยนมือลงบนบัตรเงินฝากที่มีการชดเชย เท่ากับว่าไม่ควรนำ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 995(3) และมาตรา 999 มาใช้กับบัตรเงินฝาก